

דפי עיון

במפרשים

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג. שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ב

פרשת ויחי

א. תועלויות להרלב"ג.
פרק מט' פסוק ה':

כי באפם הרנו איש: ארור אפם כי עו:

רעה) אין ראוי לאדם שיקל בהריגת האנשים ככעסו עליהם וכ"ש שאינו ראוי
שיהרגם במרמה אבל ראוי לו שיהיה מושל ברצחו. הלא תראה אך גנה
יעקב לשמעון ולוי הכוננם מפני שהיה מניע מכעסם שיהרגו בעבורם מי שיכעסו עליו
עד שכאשר לא יוכלו על זה היו משתדלים בהריגתם בערמה כמו שהתפרסם מענין שם:

אחלקם בעקב ואפיצם בישראל:

רעה) אין ראוי להניח מקובלין יחד כמו אלו האנשים המהפעלים מהדברים המכעיסים
זה האופן החוק מההפעלות כי הם יחסימו עלמם וזולתם במה שיצטוו קלהם
לקלה לקלות השמטם זה לזה להרע לאנשים ולזה בחר יעקב שיהיי שמעון ולוי מפורים
בין שבטי ישראל כי זה יותר טוב להם:

אלות

1. קרא טוב בציון את דברי כרשננו בקטע הראשון, האם הוא בעצ אצוי רצח, ובאיזו
תנאים?
2. היכן הכעס מפיץ ואיך?
3. למה יש להדגיש כי הרטו "בצראה"?
4. למה לא טוב להיות אנשים מסוג שמעון ולוי ביחד?
5. האם יש כאן אס אמירה של אנות לתכונותיהם?
6. מה אכן קרה במציאות של בני שבטים אלה?

* * *

(י) לא יסור שבט, המושל יקרא שבט לפי שרודה על העם ומיסרם כמו שמיסר אדם
בשבטו וכן דרך המושלים להיות שבט בידם לדמיון זה כמו שנאמר: את שרביט הזהב
אשר בידו (אסתר ה, ב) וכן אמר: שבט מושלים (ישעיה יד, ה) שבט מלכותך. ומחקה
מבין רגליו, רצה לומר מבניו כמו שאמר: ובשליחה היוצאת מבין רגליו (דברים כח, נו)
והמושל נקרא מחוקק לפי שנותן החוקים, ואמר: לא יסור שבט מיהודה (שררה) עד
שיהיה לו יותר (שיגיע ליותר מזה) להיות מלך, ואמר זה על דוד, ופירש שילה, בנו,
מן ובשליחה, ודעת המתרגם [אונקלוס] על המשחה ותרגם שילה כמו שלו — דיליה, וכן
בב"ר [צט] עד כי יבא שילה כשיבא אותו שהמלכות שלו יי, וענין זה כאדם שאומר
לאחד קח זה עתה עד שאחז לך יותר. יקחה, שם, וכן ליקחה אם (משלי ל, יז) ופירושה
משמעות ועבודה, אומר כי העמים יהיו נשמעים אליו ועובדים אותו והיה זה לדוד וכל
שכן למלך המשיח.

ב. דד"ק.
פרק מט' פסוק י':

אלות

1. מה מוסיף כרשננו בקטע הראשון?
2. איך ולמה הוא מפרש: "מבין רגליו"?
3. כמה זה מסייע לו לפרש את "שילה"?
4. יקחה - משמעות וצבודה, איך זה מסתדר כאן?
5. הדברים מתאימים - לדעת כרשננו - הן לדוד והן למלך המשיח, למה זה חשוב לו
להדגיש?

פרק מט' פסוק טז': (טז) יששכר מסיים את ששת בני לאה, ממנה יצא הגרעין העיקרי של העם. דן הוא הבן הראשון של השפחות, ומובנות המלים בהן הוצג עליידי יעקב. הן נישואין אלה נבעו ממשאלחה החסודה של אשתו להעמיד בנים רבים ככל האפשר לבניין עם ה'. דן היה הבן הראשון של שפחת רחל, שלא יכלה להבליג על צערה על שנבצר ממנה — כפי שנדמה לה — להשתתף בבניין האימה היעודה. משום כך אומר יעקב: דן ייצג את עמו, ככל אחד משבטי ישראל. אין הוא נחות מהם; גם הוא חלק עיקרי של הכלל (אם כי הקשר עם בלהה וזלפה לא היה במחשבת יעקב תחילה, ואימהות אלה היו נתונות מעמד מעיקרין); הוא שקול כנגד אחיו ויתרום גם הוא את תרומתו המיוחדת לכלל האומה. עתה יבואו ארבעת בני השפחות. בעוד יהודה, וכולון ויששכר מייצגים קווי יסוד עיקריים וקיימים, הרי מזדות בני השפחות אינן קווי יסוד קיימים, אך הביאו תועלת וישע לעמים מזומנות.

אלות

1. פרשנו מנסה להסביר את מוצר סדר לידת הבנים, מה הוא רוצה ללמד וללמד מכך?
2. מה המיוחד בלידת דן ומה חשוב להדגיש במצמדו?
3. כמה מייצג דן את צמח?
4. פרשנו קובץ כי "הקשר עם בלהה וזלפה לא היה במחשבת יעקב תחילה" למה זה חשוב ומה היו התוצאות?
5. פני השפחות "אינם מייצגים קווי יסוד עיקריים וקיימים" כמה ולמה?
6. איך ככל זאת הביאו: "תוצאת וישע לעמים מזומנות"?

* * *

ד. רמב"ן.

פרק מט' פסוק יט': (יט) גד גדוד יגודנו. פירש רש"י על דרך אונקלוס⁹⁷ יתנבא כי גדוד יגוד ממנו ואותו הגדוד יגוד עקב⁹⁸ על עקבו. שיחזור לדרך אשר בא לו לשלום אל ארצו. והנכון * שיהיה כמו לעלות לעם יגודנו*. יאמר כי גדוד יגודנו תמיד, שיהיו לו⁹⁹ מלחמות רבות ופשוט גדוד¹⁰⁰ עליו בארצו. והוא יגוד אותו על עקיבו, שיתגבר עליו וירדוף אותו והם ישובו על עקב כשתם¹⁰¹. שבה אותם בגבורה ונצח כל הבאים עליהם למלחמה. וזה כענין ברכת משה רבינו בהם, ברוך מרחיב גד כלביא שכן¹⁰². בעבור שירש ארץ רחבת ידים וגדולה מאד והיא בעבר הירדן. היו באים עליהם תמיד גדודי עמון ומואב שכניו הרעים¹⁰³ התובעים בנחלה ופושטים עליהם. והוא כלביא שכן על טרפו, מקולם לא יירא ומתמונם לא ייחת¹⁰⁴. וזה פירוש נאה למדתיו מן הירושלמי שאמרו במסכת סוטה¹⁰⁵ גד גדוד יגודנו, גייסא אתי מגיסתא והוא מגייס לה. לומר כי הגייס יבא לאסוף חיל ולגייס עליו והוא יגוד עליהם ויביא גדודיו בארצם. ואולי ירמוז הנביא על מלחמת יפתח הגלעדי עם בני עמון, כי בני גד ירשו כל ערי הגלעד וחצי ארץ בני עמון והיו בני עמון תמיד נלחמים באנשי גלעד, והוא כמעט עבר עליהם¹⁰⁶ והכה אותן ואת עריהן מכה גדולה מאד. והיה הענין ההוא גם גדול, הזכירו הנביא * כאשר הזכיר דבר שמשון:

אלות

1. קרא את הפסוק שנית עם פירוש רש"י, מה בדיוק מפרש כאן רש"י?
2. האם פרשנו מסכים צמח?
3. מה בצמח מפרש פרשנו כאן?
4. בפירושו הוא מתאר את שטח כד כליפור מלחמה הנאבק פאופן מתמיד על נחלתו, האם זה אכן קרה?
5. מה קרה עם פני אלעד?
6. איך משון בצמח הנה?

* * *

כל אלה שבטי ישראל שנים עשר וזאת אשר דבר להם אביהם ויברך אותם
איש אשר כברכתו בריך אתם :

הייתורים והגמגומים בפסוק הלזה נכוחים למדין. והתשובה (ת) לפי שהקנאה
והשנאה לא תאונה כ"כ בין איש לאיש אשר איננו בן גילו ולא חלק ס'
אליו כמתנת ידו וכברכתו. כאשר תפול בין אדם לדומה לו באיזו טובה או שררה. כי
אז יקנא אחד לאחד בחשבו שהושפעה לחברו אותה טובה יותר ממנו. המשל בשני
אנשים אשר להם קרקעות וקנאו זה בזה יותר על כי שדה חבירו מגדל דשאים או בעל
אילנות יותר משדהו משא"כ אם א' בעל קרקע ואחר סחורתו באניות כי לא תפול
הקנאה והתחרות ביניהם כ"כ ולא חכנס בתחום חבירו השנאה. זו היא אהבה יששכר
וזבולון לפי שלזה אניות סוחר ולזה קרקעות על מרומי שדה. כאמרו וירא מנוחה כי טוב
ואת הארץ כי נעמה ושמח בחלקו ויט שכמו לסבול ולא קנא באחיו מה שלא היה כן בין
שבת וזבולון ונפתלי לאחר ימים משום דעל מרומי שדה שקרקעותיו משוכחות כדברי
חז"ל. לכן יעקב ברטוהו לחבר את האהל ולא יקנאו בניו זה לזה ויחיו באהבה ואחיהם
להסיר שנאה מלבם אמר: הקבלו ושמעו בני יעקב, שקבלם כלם יחד כדבר שאמרו
למעלה. גם כברכתו השתדל לברך לכל אחד ברכה הראויה לו. ולכל א' בקש מתנה
טובה משונה ונבדלת איש מאחיו שלא יאמרו שלך גדול משלי. ז"ש כל אלה שבטי
ישראל י"ב, ירצה כלם אחרים אגודים יחד באהבה ובאחדות. וזאת אשר דבר להם
אביהם פירוש זאת האתנה כבר דרש להם אביהם כברכתו אותם. שאמר להם הקבלו
ושמעו כאשר פירשנו. והיה זה שלום לפי שלכל איש ואיש נתן לו ברכה מיוחדת לכל
יקנאו איש באחיו. איש אשר כברכתו ברך אותם:

שאלות

1. פרשנו ראה פסוק זה הודמנות לאמר את דברו והסקתו על צנין יסודי בחיים, מהו?
2. מהו הציקרון המנחה אותו בפואלף למדנו אורחות חיים בין בני אדם?
3. מה מדעים המשפיעים ואח"כ השפיק אותו על נפולון וישעיה?
4. מה חידש פפארז: "הקפלו"?
5. "איש אשר כברכתו ברך אותם" איך והאם זה הסתדר?

* * *

ו. משך חכמה עם פירוש הרב י. קופרמן.

פרק מט' פסוק כח:

מט, כח כל אלה שבטי ישראל שנים עשר.
יחכו דהמה דברי יעקב: אף על פי שלא
בירכתו את השלושה הראשונים, בכל זאת
כל אלה הם שבטי ישראל, ובכללותם נקראו
בשם ישראל, ואולי כיוון למה דאמרו ריש
יש גוחליו (בבא בתרא, קטז, ב): גמירי דלא
כלה שבטא, והשבט יהיה בפני עצמו, ולא
ימחה שבט ישראל, דר"ק.

שאלות

1. על איזה קושי צומד כאן פרשנו ומה מצננו לכך?
2. מהי המרכה הכללית שיעקב נתן כאן?

* * *